

KULTURUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 4/1973-74 med anledning av landskapsstyrelsens framställning till Landstinget med förslag till

- 1) landskapslag om fredning av skeppsvrak; samt
- 2) landskapslag angående ändring av 20 § landskapslagen om fornminnen.

Landstinget har inbegärt kulturutskottets betänkande över ovan nämnda framställning. Med anledning härav får utskottet, som i ärendet hört lantrådet Alarik Häggblom och lagberedningschefen Sune Carlsson ävensom mottagit lagutskottets inbegärda utlåtande, värdsamt anföra följande:

Före iggande förslag till lagstiftning på fornminnenas område hälsar utskottet med tillfredsställelse. Det bör anses påkallat och ändamålsenligt att skyddandet av skeppsvrak inom landskapet görs så effektivt som möjligt. Ostridigt representerar dessa både kända och okända skeppsvrak jämte till dem hörande föremål stora kulturhistoriska värden vilka landskapet med stöd av gällande självstyrelselagstiftning och av tradition bör bärga. I nuvarande landskapslag om fornminnen (20, 24 och 25 §§) är visserligen ett visst skydd inskrivet. Erfarenheten visar dock att detta skydd ej är tillfredsställande ordnat, främst nåhända på grund av rättsosäkerhet och därav följande bristande övervakning.

Vad gäller lagstiftningsbehörigheten angående fredning av skeppsvrak delar utskottet såväl landskapsstyrelsens som lagutskottets uppfattning, nämligen däri att Landstinget tillkommer sådan behörighet, då skeppsvraken ej torde vara att hänföra till fasta fornlämningar utan mera vara att betrakta såsom lösa fornföremål. Systematiken både i självstyrelselagstiftningen och i sakrätten stöder denna ståndpunkt.

Lagutskottets diskussion därom huruvida dykning med användning av luftaggregat inryms i allemansrätten, finner utskottet intressant och informativ. Dock har utskottet funnit att en ståndpunkt för eller emot i denna fråga ej inverkar på lösningen av föreliggande fredningsproblem och härför påkallade åtgärder. Sålunda anser utskottet att frågan ej bör lösas enbart utifrån begreppet allemansrätten och dess omfattning.

I allemansrättens utövning ingår såsom ett absolut krav att mark- eller vattenägarens rätt ej blir kränkt. Huruvida kränkningen förutsätter brott mot något positivt lagrum eller inte är oklart. Härvid

reagerar också olika mark- och vattenägare olika liksom även utövare av allemansrätten torde uppfatta dess omfattning högst olika. Utskottet delar här landskapsstyrelsens uppfattning därom att särskilda stadganden såsom i vattenlagen förutsätts för att vattenägarens tillstånd till i 2 § avsedd dykning skulle krävas. Enligt 9 § 2 mom. i förslaget kan korrigeringsvidtagas utan att allemansrättens omfattning behöver granskas. Detta bör också anses vara det normala vid utövande av sådan verksamhet som förutsätter tillstånd av något slag. I föreliggande fall kan den vars tillstånd att idka dykning återkallats närsohelst ansöka om ett nytt motsvarande tillstånd.

En helt harmlös sportdykning t.ex. med tillhjälp av primitiva mekaniska luftaggregat i motions- eller rekreationssyfte vore det onödigt att binda vid invecklad författning. Lagförslagets syftemål är ändå att skydda fredade skeppsvrak.

För att ernå åtskiljning av dykning i samband med simning och dykning med utrustning liksom för att främja forskningsverksamheten, föreslår utskottet vissa kompletteringar och justeringar. Likaså har nödsituationen givits uppmärksamhet.

Detaljnotiveringar.

1 §. Även om paragrafen ej innebär annat än en nyskrivning av stadgandet i 20 § fornninneslagen uttalar utskottet önskemålet att instrument och medel på sikt måtte ställas till förfogande för att insamlade förenål och övrigt material i samband med skeppsvraksfynd och deras utforskning kan tagas tillvara, konserveras och göras tillgängliga för allmänheten.

2 §. Liksom lagutskottet anser kulturutskottet att begreppet "dykning" bör ges definition, ty dels vore det orinligt att göra dykning i samband med badning beroende av tillstånd i gränsfall, dels skulle övervakningen bli övermäktig ifall straffsanktionen i 12 § gällde all slags dykning utom fredningsområde. Principiellt kan sägas att om någon förmår företaga i denna paragraf avsedd dykning utan konstgjord luftförsörjning bör sådan verksamhet till den delen tolereras. I fråga om förverkandepåföljden kunde konsekvenserna även bli överraskande.

3 §. Enligt framställningen kan dykningsförbud utfärdas i syfte att freds vrak. Då lagstiftningsbehörigheten förutsätter minst 100 år gamla fornförenål, har utskottet infört detta förtydligande. I motiveeringarna till lagförslaget framgår att landskapsstyrelsen även avsett detta.

För att främja förverkligandet av syftemålet med ett utfärdat dykningsförbud d.v.s. ett skeppsvraks bevarande och utforskning, har utskottet beslutat intaga bestämmelser härom liksom om andra särskilda situationer i en ny 13 §.

-3-

Utskottet har på nyssnämnda grunder beslutat intaga en tidsbegrän-
ning av dykningsförbuden i själva lagen. Den situationen är ju möjlig,
att ett vrak befinner sig i ett vattenområde varför dykningsförbud
utfärdas. Onedelbart eller en kort tid efter beslutets publicering
kan företagen utforskning visa att misstanken varit oriktig. Härvid
liksom i sådana fall där utforskningen fullbordats kan onödigt långa
förbud ej vara påkallade. En längsta tid med möjlighet till nytt fred-
ningsbeslut föreslås även bli intagen i paragrafen.

För klarhetens skull bör det påpekas att all slags utom i 13 §
avsedd dykning bör vara förbjuden inom fredningsområdet och -tiden.

13 §. Såsom under 3 § anförts bör syftemålet med ett utfärdat dyk-
ningsförbud vara att bevara och skydda fredade skeppsvrak tills de
hinner utforskas. En sådan offentligt företagen och av det allmänna
understödd utforskning bör kunna utföras utan tillstånd. Skyddet torde
kunna förverkligas ändå. Detsamma är fallet vid utförandet av ar-
beten i vattnet både genom dykning i allmänhet och också inom fred-
ningsområde. Även om det formellt kan anses onödigt enligt 10 § 3 kap.
strafflagen har för tydlighetens skull nödsituationen medtagits i
denna uppräknig.

På grund av denna nya paragraf förskjutes de tidigare 13 och 14 §§.

Vad gäller förslaget till landskapslag angående ändring av 20 §
landskapslagen om fornminnen har utskottet intet att invända mot land-
skapsstyrelsens förslag.

Med hänvisning till det anförda får utskottet värdsamt föreslå dels
att Landstinget måtte antaga förslaget
till landskapslag om fredning av skepps-
vrak med följande ändringar:

L a n d s k a p s l a g
om fredning av skeppsvrak.

I enlighet med Landstingets beslut stadgas:

2 §.

Dykning med användning av dykarutrustning eller annan verksamhet
som innefattar uppsökande, undersökning eller bärgning av fredat vrak
eller andra fredade fartygsfynd, får i landskapet Åland ske endast med
landskapsstyrelsens tillstånd och med iakttagande av stadgandena i
denna lag eller i stöd av densamma utfärdade föreskrifter.

3 §.

Är det för bevarande av fredat vrak nödvändigt; kan landskapssty-
relsen för viss tid besluta om förbud mot dykning inom ett till sina
gränser fastställt vattenområde där vrak sannolikt förekommer. Innan

-4-

sådant förbud utfärdas, bör museiverkets utlåtande inhämtas. Här avsett beslut skall publiceras i Ålands författningssamling.

. I 1 mom. avsett förbud skall bestämmas att gälla tills syftemålet med förbudet är uppnått, dock högst 3 år.

13 §.

Stadgandena i denna lag gäller icke dykning med användning av dykarutrustning som utförs

1) i samband med planering eller byggande av hamnanläggning, bro, kanal eller annat byggnadsprojekt i vatten;

2) i anslutning till forskningsverksamhet, som bedrivs eller stöds av landskapet eller staten; samt

3) i samband med eftersökning och räddning av nödställda eller i samband med besiktning och reparation av fartyg.

14 §.

Närmare bestämmelser angående tillämpningen och verkställigheten av denna lag utfärdas vid behov genom landskapsförordning.

15 §.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 1974.

dels

att Landstinget måtte antaga förslaget till landskapslag angående ändring av 20 § landskapslagen om fornminnen oförändrat.

Mariehamn, den 25 mars 1974.

På kulturutskottets vägnar:

Göran Fagerlund
ordförande

Gunnar Jansson
sekreterare.

Närvarande i utskottet: ordföranden Fagerlund, viceordföranden Arvidsson (delvis) samt ledamöterna Nils Karlsson (delvis), Nordlund (delvis) och Göte Sundberg.